

İzbilllo KHOJAEV*

Sayın Başkan,

Sayın Bayanlar ve Baylar,

Öncelikle, bu saygın Sempozyum'da yer almak için davet edilmekten ve bir konuşma yapma fırsatı bulmaktan ötürü samimi takdirlerimi sunmak isterim.

Bu Sempozyum'un tüm katılımcılarına Tacikistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi yargıçları adına en içten ve nazik selamları iletmek, Mahkemenizin kuruluşunun 45. yıldönümü vesilesiyle Türk Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin Başkanı'nı ve yargıçlarını kutlamak ve onlara sağlık, mutluluk, onurlu ve asil işlerinde başarılar dilemek benim için büyük bir zevktir. Türk Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi hemen hemen yarım yüzyıllık bir tarihe sahiptir. Kıtanın Anayasa Mahkemeleri sistemiyle tamamen bütünleşmiş ve Anayasal kuralların yerine getirilmesinin ve gelişiminin sağlanmasına ve vatandaşların hak ve özgürlüklerinin ilerlemesine hatırı sayılır bir katkısı olmuştur.

Şu konuda olumluyum ki Mahkeme'nin inisiyatifıyla düzenlenmiş olan bu Sempozyum, günümüz dünyasında barış ve güvenliği oluşturmada Mahkemelerin rolünü güçlendirmeyeyle ilişkilendirilmiş olan meselelere hitap etmede etkili olacaktırlar.

Dünya çapında artan küreselleşme değişimleri, belli karışık, çelişkili ve çoğu durumda, vatandaşın hakları ve özgürlükleri için tehlikeli akımlar gerektirmektedir, evrensel olarak tanınmış prensiplere ve uluslararası ilişkiler standartlarına ters düşerler. Bir yandan, dünya topluluğu devletlerarası işbirliğini yaymak ve güçlendirmek için, hem uluslararası hem de içsel farkların ve çatışmaların barış içinde çözümünü başarmak için, silah yarışını

* Tacikistan Anayasa Mahkemesi Başkanı

durdurmak için ve de terör, aşırıcılık ve organize suçla mücadele etmek için belirli önlemler almaktadır. Öte yandan, güvenlik için yeni riskler ve tehditler günümüz dünyasında ortaya çıkıyor ki bunlar “devlet”, “sınır”, “egemenlik”, “haklar” ve “özgürlükler” gibi çok özel politik ve yasal kavrayışların, diğer yeni coğrafi ve sosyo-ekonomik terimlerle ve hiç yasal temeli olmayan ilgilerle değişmeleriyle ve kurulmuş dünya düzeninin dengesinin bozulmasıyla ve de tüm insanlığın tehdit edici güvenliğiyle sonuçlanır.

Barışa olan tehditleri kaldırmak ve “terör” ile mücadele etmek için sıkça uygulanan sözde önleyici tedbirler belli bir endişeye neden olur. Vatandaşların haklarına ve çıkarlarına zarar vermeden dünya düzenini iyileştirmeye hedeflenmiş amaçları çabuk kazanma yerine, bu önlemler, barış içindeki nüfus arasında, diğerlerine ilâveten, çok fazla kayıpla neticelenen vatandaşların hak ve özgürlüklerinin çiğnenmesiyle nitelendirilen gerilim kaynaklarının var oluşunu sağlar.

Bu önlemler sadece uluslararası standartların dokunulmazlığına olan güveni zayıflatamaz, aynı zamanda insan hakları ve özgürlüklerinin korunması alanında uluslararası topluluğun önemli başarılarından vazgeçmeyi icap ettirebilir ve de egemen demokratik devletlerin kuruluşunda milletlerin ve insanların kazançlarını hiçe sayabilir.

Sadece şu doğaldır ki böyle koşullar altında insanoğlu, toplum gelişiminin anormal süreçleri hakkında endişelidir ve kanunda öngörülen ve uluslararası anlaşmalarda yerleşmiş olan çıkarlar kadar haklarının ve özgürlüklerinin korunmasını emniyet altına almayla ilgili olan sorunlara hitap etmenin yollarını teşhis etmeye çalışmaktadır.

Gerçekleşmesine sıkça izin verilen meydan okumalar ve tehditler dünyamızı daha huzurlu ve güvenli hale getirmezler. Oldukça aksine, ana hedefi Anayasal düzeni devletin güvenliğini zayıflatmak olan organize suç, aşırıcılık ve terör eylemlerine yol açan sebepler olurlar.

Bu bakımdan, şu belirtilmelidir ki sağlam güvenlik olmaksızın toplumun ve bireylerin normal gelişimi söz konusu değildir. Böylece, güvenlik, insan haklarının ve özgürlüklerinin gerçekleşmesinin hayati bir ön gerekliliği olmuştur. Bir birey ancak kendini güvende hissedince haklarını ve özgürlüklerini uygulayabilir ve potansiyelini kullanabilir. Ne zaman bir tehditle karşılaşılıyor ya da tehlikeli bir durumda tuzağa düşmüş olsa, özgürlük doğal olarak söz konusu değildir.

Bu yüzdendir ki tehlikeli süreçler insanoğlunun varlığını giderek daha da fazla tehdit ettiğinde, sorunların ve uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan çelişkilerin medeni çözümünü temin etmek için ek gayret sarf etmek gereklidir.

Fikrimizce, dünyada uygulanan değişimler ve küreselleşme esas olarak, dünya yönetiminin süreçlerini ve yeni olguları düzenleyebileceklerini temin etmek için uluslararası yasal standartların yeniden incelemesini ve düzeltilmesini gerektirir.

Öncelikle, insan hakları ve özgürlüklerinin üstünlüğünün koşulsuz uygulanmasına olduğu kadar uluslararası tartışmaların barış içinde halledilmesine ve barışa olan tehditlerin ortadan kaldırılmasına yöneltilmelidirler.

Bu gereklidir. Çünkü modern dünyada güç ve silahlar sadece iç değil aynı zamanda uluslararası çatışmaların çözümünün artık temel araçları değildirler.

Bu, Tacikistan hükümeti ile muhalefet grupları arasındaki silahlı çatışmanın barış içinde halledilmesi şeklinde olan Tacikistan Cumhuriyeti'nin eşsiz deneyimiyle doğrulanmaktadır.

Düşman partiler arasında çekişmelerin ortadan kalkması ve barış ve uyumun kazanılması, uzatılan, zor, çok aşamalı toplantıların ve "Tacikistan'da barış ve millî uyum için genel anlaşma"nın imzalanmasıyla sonuçlanan BM himayesinde yürütülen görüşmelerin neticesinde oldu.

Bu belge aslında hukukun önemli bir kaynağı olmuştur. Hükümlerini yerine getirmek için bir referandum yoluyla Tacikistan Cumhuriyeti Anayasası'na değişiklikler getirildi ve birtakım yasama ve diğer düzenleyici hukuki tasarruflar benimsendi ve yayımlandı ki böylece Cumhuriyet'te değiştirilemez barış için temeli yaratmış oldu.

Tacikistan'daki çatışma göstererek kanıtlamıştır ki tehditler, meydan okumalar, takırdayan silahlar ve güç kullanımı sadece içsel değil aynı zamanda devletlerarası ve uluslararası tartışmalara ve çatışmalara hitap etmenin en iyi yolları olmamaktadırlar.

Hukukun üstünlüğü prensibi, modern dünya düzeninin ön hazırlığı olmalıdır ve uluslararası topluluk, güç ve silah kullanımının bu amaçlara ulaşmada araç olmamasını temin etmek için en üstün gayreti sarf etmek zorundadır.

Uluslararası çatışmalar ve tartışmaların çözümü bağlamında, sadece saldırganlık eylemlerine karşılık vermek için istisnai durumlarda kullanılmaları gerekir. Bu koşullarda, kişi böyle tartışmaları ve çatışmaları halletmek için yargıya verilmiş olan fırsatları indirgememelidir. Yasal standartların uygulamasını temin eden önemli bir mekanizma olduğu için, yargı organı, sürekli barış ve güvenliğin ek bir pratik ve güvenilir garantisi olabilir.

Adli otoritelerin bu önemli sürece karışmaları için yasal çerçeve çoktan yerinde bulunmaktadır. Çünkü kamu otoritesinin konusu olmalarından ötürü, kendi güçleri içerisinde böyle konuların halledilmesine aktif olarak katılmalıdırlar.

Ayrıca, genel yargı mahkemelerinin güvenliğin güçlendirilmesi ile uğraşma meseleleri yasa tarafından düzenlenir. Belirli ceza ve özel hukuk davalarına bakarak bu gerekli görevi yerine getirirler. Anayasa Mahkemelerine gelince, tehditleri ve meydan okumaları uzaklaştırma kabiliyetleri sebebiyle, güvenliği artırır ve etkili bir biçimde o tehlikeli modern akımlara karşı koyabilmelerine rağmen, dünya düzeni halen yetersiz derecede kullanılır.

Fikrimizce, ya içsel ya da uluslararası tartışmaların ve çatışmaların halledilmesinde güç kullanımına rıza gösterme meselelerini dikkate alarak bu göreve hitap edebilirlerdi.

Bu fikir esas olarak hakların ve özgürlüklerin her vatandaşa has olduğu gerçeğine dayanmaktadır ve uluslararası yasal standartlar, kendi devletlerinin Anayasaları adlî çareyi garanti eder ki vatandaşlar onları uygulayabilsin.

Bu hüküm, doğal ve yasal kişiler tarafından haklarına ve özgürlüklerine tecavüze karşı vatandaşların sağlam korumadan yararlandığı genel yargı mahkemelerinin yürütme faaliyetlerinde açık bir şekilde uygulanmaktadır.

Çok tehlikeli, korkunç sonuçlarla dolu uluslararası ilişkiler alanında ortaya çıkan tehditlere ve tehlikelere karşı vatandaşların korunmasına gelince, bunlar yargı otoritelerinin sahasının dışında kalırlar.

Bu bakımdan, söylemeliyim ki vatandaşların haklarının, özgürlüklerinin ve güvenliğinin, uluslararası ilişkilerden ortaya çıkan tehditlere karşı adlî korumayla aynı seviyede bulunmasını temin etmek için zorunlu bir ihtiyaç vardır.

Fikrimizce, bazı devletlerin yasama organları, vatandaşlarının güvenliğini koruma menfaatine, ülkede silahlı bir istila ya da yakında olması beklenen bir tehdit halinde silahlı kuvvetlerin kullanımına, sıkıyönetim ve seferberlik ilanına ilişkin meseleleri mütalaa etme yetkisini Anayasa Mahkemelerine vermede tamamen haklıydılar. Biz, böylelikle, inanıyoruz ki sadece devletlerarası değil aynı zamanda uluslararası tartışmalar ve çatışmaların çözümündeki güç kullanımı meseleleri, yargı otoritelerine havale edilmelidir. Çünkü temel güçleriyle, uluslararası ilişkilerde bazı yasadışı göstergeler kadar politik zorbalık ve aşırıcılığa karşı koyabilen sadece bağımsız mahkemedir.

Şunu vurgulamak isterim ki insan boyutu, insan hakları ve özgürlükleri başlıca değerlerdir ve onların korunması ve güvenli uygulaması, önyargısız ve yetkili bir mahkeme tarafından her ülkede eşit şekilde temin edilmelidir.

Sadece bu koşul altında hukuk ve özgürlük üstünlüğü prensibi desteklenebilir ve vatandaşlar kendilerini güvende hissedebilir ve doğal olarak, özgürlükten yararlanabilirler.

Böyle yetkilerin mahkemelere havalesi dünya düzeninin uyumunu geliştirecek, toplumun yararına, potansiyellerini tam olarak gerçekleştirme için bireylere daha fazla fırsat verecektir.

Umarız ki uluslararası topluluk bu ciddi amaca katkıda bulunacaktır.

İlginiz için teşekkür ederim.